

Gedeeld
burgerschap

Gedeeld Burgerschap

Nederland is in de afgelopen jaren steeds pluriformer geworden. Terug gaan naar 'die goede oude tijd' uit de jaren 50 is geen realistische oplossing. We leven in een andere tijd, in een "global village" en multiculturele samenleving. Ondanks de bestaande verschillen moet iedereen zich een deel van het geheel kunnen voelen en kunnen meedoen in de samenleving. Dit gebeurt echter niet vanzelf. Er zijn gedeelde begrippen nodig waar iedereen zich zonder al te veel moeite bij aan kan sluiten.

Gedeeld burgerschap is een bindmiddel. Het is een nieuwe gedragsvorm die bijdraagt aan het gevoel van eenheid in verscheidenheid in de wijk, stad en samenleving. Het is een bewustwordingsproces dat iedereen – ongeacht afkomst en achtergrond – een volwaardig burger is, met niet alleen rechten en plichten, maar ook verbinding met de samenleving.

Gedeeld burgerschap is een nieuwe dimensie die bij kan dragen aan een gevoel van eenheid onder alle bewoners van Nederland. Het draagt bij aan een samenleving waar iedereen in zijn of haar waarde gelaten wordt, zich thuis kan voelen en waar we samen in diversiteit trots op kunnen zijn. Het respecteren, accepteren en delen van elkaars verschillen ligt hierbij ten grondslag aan gedeeld burgerschap.

Programma Gedeeld Burgerschap

In het programma Gedeeld Burgerschap verkende de Dialoog Academie samen met Rotterdammers wat wij als burgers van Nederland samen delen: gedeeld burgerschap. Wat is de bindende kracht van feestdagen? Hoe kunnen verschillende religies een bindmiddel vormen, in plaats van als splijtzwam fungeren? In hoeverre is eenheid in verscheidenheid mogelijk? Hoe kunnen wij onze kinderen opvoeden in een interculturele samenleving? Kunnen wij samen activiteiten ondernemen om de onderlinge band te verstevigen? Kunnen we de deuren van onze harten en hoofden openen voor anderen?

Het doel van dit programma was tweeledig. Enerzijds de interesse in en begrip voor 'de ander' te stimuleren door dialoog te voeren rondom een drietal thema's. Anderzijds het versterken van een gevoel van binding met andere Rotterdammers, door in duo's gezamenlijke activiteiten te ondernemen. Door tijdens dit programma samen te praten, eten én dingen te doen, is toegewerkt naar een gedeelde ervaring van burgerschap, los van etnische of religieuze afkomst.

Eenheid in Verscheidenheid

Wereldwijd is er altijd veel pluriformiteit geweest. In Nederland werd de culturele diversiteit in de vorige eeuw vergroot door de komst van mensen uit de voormalige koloniën en van gastarbeiders. In de jaren 80 is geprobeerd van Nederland één grote multiculturele smeltkroes te maken, wat echter niet zo eenvoudig was als het leek. Inmiddels is gebleken dat Nederlanders met verschillende culturele achtergronden vaak langs elkaar heen leven. Mits er goed met diversiteit en segregatie omgegaan wordt, hoeft dit echter niet altijd een probleem te zijn.

“Hij had foto’s uit Suriname meegenomen, we hebben veel gepraat bij een kop koffie. Het gaat al gauw over elkaars levensgeschiedenis. Ik zou graag een keer met hem naar zo’n tropische winkel willen gaan om wat meer te weten te komen over al die verschillende groenten en fruit. Ik vraag me altijd af hoe iets smaakt.”

Filosoof Shardanand Harinandan Singh suggereerde een drietal oude Vedische concepten die diversiteit en segregatie kunnen helpen om te vormen tot duurzame integratie.

1. Vasudeva kutumb kam (de wereld is één familie): we zijn in eerste instantie allemaal mens.
2. Sambanhd si sansaar (verbondenheid in gemeenschap): als individu zijn we nergens, verbinding met de mensen om ons heen helpt ons verder te komen.
3. Aneekta mi eekta (eenheid in verscheidenheid): ondanks de onderlinge verschillen en diversiteit, kunnen we ons ook één met elkaar voelen, en samen leven.

De eerste twee concepten vormen samen het sociale cement voor een duurzame multiculturele samenleving, waarvoor eenheid in verscheidenheid de bouwstenen levert.

Verscheidenheid zonder verbinding vormt geen duurzame eenheid. Verbinding tussen mensen is daarom de sleutel tot een duurzame multiculturele samenleving. Om dit tot stand te brengen, is respect voor de onderlinge verschillen nodig. Een volgende stap is de acceptatie van deze diversiteit. Door vervolgens elkaars verschillen samen te delen, ontstaat verbinding.

Maatschappelijke organisaties kunnen dit proces ondersteunen door laagdrempelige activiteiten aan te bieden, met eten of muziek. Verbinding kan echter niet afgedwongen worden, het moet spontaan ontstaan. Beleid kan helpen de noodzakelijke voorwaarden en omstandigheden hiervoor te creëren, maar uiteindelijk moeten burgers zelf ‘uit de eigen groep stappen’, hun zekerheden overstijgen, en de uitdaging aangaan door contact met mensen met een andere achtergrond te zoeken. Deze contacten zijn nodig om duurzaamheid van diversiteit te verwezenlijken.

“We hebben het vrijdagavondgebed meegemaakt. Voor mij was het de eerste keer in Nederland dat ik in een moskee was. Hoewel de bouwstijl hier iets anders is, heeft het wel dezelfde rust.

Hoewel we zo’n beetje dezelfde leeftijd hebben, wist ik nauwelijks iets af van haar achtergrond. Ik had echt geen idee van hoe verschillend onze leefstijl is. Maar dat staat het hebben van contact niet in de weg. We bellen elkaar!”

Maria – een sterke vrouw in Koran en Bijbel

Aan de hand van de teksten uit Koran en Bijbel vergeleek filosofe Marlies ter Borg twee verhalen: het verhaal van Abraham dat centraal staat in het Offerfeest en het verhaal van de maagd Maria dat met Kerst centraal staat. Ze concludeerde dat er veel gevochten is om en in de naam van bepaalde passages uit Bijbel en Koran. Uit de behandelde verhalen bleek echter dat deze juist wederzijds nieuwe inzichten kunnen verschaffen.

Zo heeft Maria volgens de Koran een goede opleiding gehad, kan zij lezen en schrijven en kent ze de Joodse Bijbel. Nadat dit verhaal ook in het Westen doordrong werd Maria vaak afgebeeld met een boek op schoot. De Koranische Maria kan vrouwen ook nu nog inspireren tot zelfstandigheid, tot het volgen van een opleiding en het uitoefenen van een vak naast het moederschap. De Bijbelse Maria laat de sterke vrouw zien die tot het einde toe haar zoon begeleidt. Beide boeken geven samen het voorbeeld dat vrouwen zowel zorgende moeders als volledig participerende burgers in de samenleving kunnen zijn.

Daarom pleitte Ter Borg ervoor om de verhalen uit Koran en Bijbel niet tegenover elkaar te zetten, maar naast elkaar. Zo kunnen ze elkaar aanvullen in plaats van elkaar bestrijden. Veel verhalen bevatten een diepere wijsheid. Het is niet altijd belangrijk of die verhalen exact kloppen met de feiten, of elkaar tegenspreken. Dat verdwijnt immers als je de verhalen symbolisch gaat opvatten.

“Je komt in zo’n ontmoeting toch iets te weten van een ander. Negatief of positief, het hoort nu eenmaal bij het leven.”

Op deze manier kunnen verhalen uit Koran en Bijbel een schoonheid en een wijsheid bevatten die de eeuwen overleven, en die vele mensen kunnen inspireren. Hierbij aansluitend gaf het publiek aan deze avond van elkaar geleerd te hebben. Door concreet op elkaars verhalen in te gaan, verdwenen dogmatische conflicten naar de achtergrond. Er groeide verwondering voor de overeenkomsten en verschillen die opduiken op plaatsen waar je ze niet direct zou verwachten.

Opvoeden in twee culturen

Opvoedkundige Elsie Sloot ging in op de kennis en kracht van zowel autochtone als allochtone ouders om hun kinderen te helpen opgroeien in een samenleving die steeds diverser wordt. Er zijn veel ouders met een niet-Nederlandse achtergrond, die proberen zo volledig mogelijk te integreren in de Nederlandse samenleving door hun eigen cultuur weg te stoppen. Anderzijds zijn er ook ouders die juist volledig vasthouden aan hun eigen achtergrond. Beide is niet verstandig in de opvoeding, voor de ontwikkeling van het kind is het goed als het hoort wat de goede en positieve aspecten zijn uit beide culturen. Zo wortelt het in twee tradities.

Oude gebruiken en kennis hoeven niet verloren te gaan. Hierbij is het wel belangrijk dat er onderscheid gemaakt wordt tussen regels, gewoonten en gebruiken. De Nederlandse maatschappij lijkt veel vaststaande regels te hebben, maar uit discussies blijkt dat ook hier veel in verandert. Het is de opdracht van ouders om hier flexibel mee om te gaan en andere gewoonten en gebruiken aan hun kinderen bekend te maken.

“Het was een geweldige avond! Pure dialoog! We hebben veel gepraat over onze religies. Iedereen heeft op zijn eigen wijze gebeden. Er zijn vragen gesteld en we hebben gepraat over overeenkomsten. We zijn zelfs uitgenodigd voor een kerstdiner. Zo’n onbekende dialoog is echt een verrijking!”

Opvoeding is bij uitstek onderdeel van gedeeld burgerschap. Omdat kinderen als burger in deze maatschappij opgroeien, draagt iedereen bij aan de opvoeding van elkaars kinderen. Opvoeden doe je niet alleen. Hoewel ouders het grootste deel van de opvoeding voor hun rekening nemen, wordt een belangrijk deel gedaan door medeopvoeders als school, familie, burens, maar ook voorbijgangers, televisie, internet en politiek.

Wanneer burgers te maken hebben met de opvoeding van hun eigen kinderen of de kinderen van anderen, kunnen ze zich een paar punten afvragen: wat zie ik (waarneming), wat vind ik daarvan (mening), wat doe ik (handelen), en heb ik zelf ook iets te bieden (bijdrage leveren aan het burgerschap van andermans kinderen)? Op deze manier wordt een waardevolle bijdrage geleverd aan het gedrag en de ontwikkeling van toekomstige volwassenen. Het zou jammer zijn als het bij klagen of commentaar geven blijft, wat vaak als bemoeienis opgevat wordt.

Het is belangrijk om zowel ouders als kinderen op een positieve manier te benaderen. Alle ouders willen het beste voor hun kind, ook al gaat dat niet altijd zoals ze het zich hadden voorgesteld. Een positieve grondhouding zorgt er voor dat ouders bereid zijn om adviezen over te nemen. De vaak negatieve houding ten opzichte van ouders en kinderen die niet volledig voldoen aan het stereotype beeld (zowel Nederlands als niet-Nederlands) stelt hen niet in staat om verandering in gedrag te bereiken. Vooral in de buitenruimte kunnen mensen samen op een positieve manier de sfeer beïnvloeden. Er is niet slechts één goede manier om de kwaliteiten van kinderen te helpen ontwikkelen. ‘Anders’ opvoeden hoeft helemaal niet slechter te betekenen!

"We hebben op een informele manier veel over islam kunnen leren en vragen kunnen stellen. En wij konden ook veel over het katholicisme vertellen omdat onze gastheer zeer geïnteresseerd was."

Een mix waar muziek in zit!

Een van de onderdelen van het programma Gedeeld Burgerschap was dat burgers die elkaar nog niet kennen, samen enkele activiteiten zouden gaan ondernemen, om zo in elkaars (dagelijks) leven te delen. Tijdens een interactieve avond maakten de deelnemers kennis met elkaar, waarna duo's gevormd werden. Tijdens deze uitstapjes leerden ze op een speelse manier een stadsgenoot beter kennen, en ontdekten de deelnemers wat zij ondanks verschillende achtergronden samen delen (of niet!).

De muziekmix en uitstapjes boden mensen de gelegenheid voor een culturele ontmoeting en verhoogden de interculturele sensitiviteit. De ontspannen sfeer stimuleerde de acceptatie van en respect voor elkaars verschillen en zorgde ervoor dat mensen hun verschillen met elkaar deelden.

Over het algemeen waren de ervaringen positief. Het werd als boeiend ervaren om samen met iemand die je nog niet kent meteen samen iets te gaan doen. Op die manier werd het contact veel sneller en intenser gelegd dan wanneer je elkaar alleen kort zou spreken. Het werd als bijzonder en gastvrij ervaren dat deelnemers bij elkaar thuis in de familie uitgenodigd werden, of zelfs bij een Hennafeest van een bruiloft mochten zijn.

Naast herkenning hebben de deelnemers ook ervaren dat er niet alleen goede wil maar soms ook doorzettingsvermogen nodig is in de interculturele contacten. Wegens drukke agenda's, moeheid, misverstanden, taalproblemen of onwennigheid liepen niet alle ontmoetingen altijd even soepel. Desalniettemin vonden de deelnemers de uitstapjes en contacten toch waardevol. Verspreid over deze brochure zijn enkele impressies van deelnemers te lezen.

Best practices

Het programma Gedeeld Burgerschap heeft tot een aantal inzichten geleid voor effectieve dialogen. Als mensen elkaar (herhaaldelijk) ontmoeten, spreken en elkaar zo leren kennen, kan dit een domino-effect hebben in de wijk, stad en samenleving.

Samen eten verbreedert. Als een bijeenkomst begint met een gezamenlijke maaltijd, breekt dat het ijs. Dit zorgt er voor dat tijdens de rest van de bijeenkomst een meer ontspannen sfeer hangt. Het risico van een bijeenkomst met meer dan 25 deelnemers is dat mensen anoniem kunnen wegzakken in de groep. Ze spreken elkaar dan niet, terwijl ze wel gedeelde interesses hebben (anders zouden ze niet aanwezig zijn). De maaltijd vormt een ontmoetingselement, waardoor iedereen gezien wordt en ook daadwerkelijk anderen spreekt. Daarom is het investeren in laagdrempelige en spontane ontmoetingen belangrijk, want die ervaringen blijven mensen lang bij.

Mensen willen iets leren. Hoe interessant een thema ook is, er zijn maar weinig mensen die uitsluitend af komen op een dialoog. Door de dialoog in te leiden met een interessante spreker die een inhoudelijke voorzet kan geven, worden mensen verleid zich verder te verdiepen in een sociaal maatschappelijk thema, en hier met elkaar op een constructieve manier over te praten. Zo kunnen ze elkaar stimuleren en inspireren, en samen nieuwe inzichten opdoen.

Blijf concreet. Beleidstermen als ‘gedeeld burgerschap’ klinken niet aantrekkelijk, terwijl ze eigenlijk iedereen raken. Door dergelijke ‘grote’ termen op te delen in kleinere sociaal-maatschappelijke thema’s, zijn ze voor veel mensen behapbaarder, waardoor meer mensen geïnteresseerd zijn hun steentje bij te dragen aan de dialoog.

“Ik ging mee naar het Hennafeest van een Turkse bruiloft. Ik mocht overal bij zijn en zat zelfs bij de familie! Ze leerden me verschillende traditionele dansen en hoe met de feestelijke doekjes gezwaaid kon worden. Heel bijzonder om bij het Henna-ritueel te mogen zijn...”

Toon interesse en open de dialoog. Interesse in de ‘ander’ vergroot de culturele empathie en sensitiviteit. Dialoog betekent niet alleen uitwisseling van standpunten, het is belangrijk om goed naar elkaar te luisteren en te proberen elkaar ook echt te begrijpen. Te vaak komt het voor dat mensen luisteren naar wat de ander zegt, om vervolgens direct vanuit het eigen perspectief te reageren: “ja, maar...” Respect en acceptatie zijn belangrijke uitgangspunten voor dialoog, maar er is ook oprechte interesse in het verhaal van de ander nodig om écht met elkaar in gesprek te komen. Geduld is hierbij behulpzaam, zeker als er een taalbarrière is. Dialoog heeft niet als doel verschillen weg te poetsen, deze kunnen juist voor alle partijen nieuwe perspectieven opleveren.

Niet alleen woorden, maar ook daden. Hoewel gesprekken rondom een thema erg waardevol zijn om nader tot elkaar te komen, leren mensen elkaar in interactie op een hele andere manier kennen. Een maaltijd of gezamenlijke activiteit biedt interculturele belevenissen. Hiermee wordt een volgende sociale stap gezet, waardoor mensen elkaar meer persoonlijk leren kennen. Die ervaring komt veel dieper binnen en beklijft daarmee sterker dan een goed gesprek alleen. Beiden vullen elkaar aan!

Samen feesten is pas echt feest. Religieuze of culturele feestdagen zijn bij uitstek geschikt om een brug te slaan tussen mensen met verschillende afkomsten. Eten, muziek of dans zorgen voor een informele sfeer waar mensen gemakkelijker tot elkaar kunnen komen. Of het nu een iftardiner is tijdens de Ramadan, de aanwezigheid bij een bruiloft of verjaardag, samen eieren zoeken met Pasen, of surprises maken met Sinterklaas, het zijn allemaal grotere of kleinere momenten die met elkaar gedeeld kunnen worden.

Dialoog is een must, maar dwingen werkt niet. Het is belangrijk dat mensen met elkaar in gesprek gaan omdat ze dat willen, niet omdat ze moeten. Het zou averechts werken als zij gedwongen zouden worden met mensen met een andere etnische of religieuze achtergrond te praten. Er is in ieder geval de bereidheid en intentie nodig om naar elkaar te luisteren, ook al staat men lijnrecht tegenover elkaar.

Conclusie

Er zal in Nederland altijd onderscheid blijven bestaan tussen culturele en religieuze achtergronden, normen en waarden, net zoals er ook verschillen zijn tussen mannen en vrouwen, jongeren en ouderen, links en rechts. Verschillen kunnen en zullen nooit volledig verdwijnen. Sterker nog, dat hoeft ook helemaal niet!

Door respect te hebben voor de onderlinge diversiteit, door open met elkaar in dialoog te gaan, en door elkaars verschillen te bespreken, ontstaat er een groeiend wederzijds begrip. Dit is de basis voor gedeeld burgerschap.

We don't need to
be the same, but
we can hold hands
as fellow citizens
in our society.

Dialoog Academie

Colofon

Gedeeld Burgerschap

©Dialoog Academie – 2009

Dr. Gürkan Çelik en drs. Iris Creemers

E: info@dialoogacademie.nl

I: www.dialoogacademie.nl

Het programma Gedeeld Burgerschap werd mede mogelijk gemaakt door

Oranje Fonds

